

Sub specie æternitatis

Breve til tiden

Af Carsten Ploug Olsen

—

*At udbrede lyset i verden er at udbrede kærligheden i
verden.*

*Det gør vi ved at elske;
Ved at elske vores medmennesker og tilgive vores
fjender*

*Til dig, der søger vejen, sandheden og livet, og som
måske ser dem svinde bort i tåge og forvirring:
Se til hjertet, det kender vejen og svaret*

—

Forord

Sub specie æternitatis er latin og betyder *set under evighedens synsvinkel*. Udtrykket stammer fra *Baruch de Spinoza*, der i sin *Etik (Ethica ordine geometrico demonstrata)* forsøger at give en objektiv og bevist etik gennem ”den geometriske metode”, formentlig inspireret af *Euklids Elementer*, i hvert fald med hensyn til værkets struktur.

Odense, september 2020

Tankens topografi, kerne og inspiration

Når vi søger svaret på et bestemt spørgsmål, kan det ske, at vi fornemmer en vis modstand, når vi nærmer os kernen i det givne problem.

Nogle tænkere standser her, men giver sig måske alligevel til at formulere spørgsmålet og det formodede svar i en sammenhængende tekst og præsentation.

Da man på den måde starter formuleringen – teksten eller talen – før man er trængt til kernen, bliver præsentationen ofte uklar og dunkel. Og tanken vil

derfor som regel også forblive uklar og dunkel for læseren.

Modstanden kan opleves både ved tankens kerne og – hvis man formår at trænge til kernen – ved formuleringen, altså teksten eller talen. Og modstanden kan opleves hvis man både trænger til kernen og formår at formulere problemet adækvat og præcist ved offentliggørelsen af spørgsmålet og svaret.

Tænkning – klar og præcis tænkning – er derfor omgivet med modstand, og kræver mod, overvindelse, tålmodighed og selvbeherskelse. Det kræver anstrengelse og mod at udtænke, formulere og offentliggøre en præcis og adækvat tænkning i klart og forståeligt sprog.

Filosofihistorien er fuld af halvfærdige tankeprodukter. For eksempel tænker jeg, at *Heideggers* og *Hegels* tænkning (fx i værkerne *Væren og tid* (*Heidegger*); *Åndens fænomenologi* (*Hegel*)), er eksempler på det. I begge disse tænkeres tilfælde skyldes det uklare og forvirrede i teksten måske, at de spørger i zoner hinsides den menneskelige tænknings rækkevidde.

Når Heidegger i det nævnte værk spørger, hvad eksistens er, og efter flere hundrede siders uklar tekst ender med at skrive, at begrebet eksistens formentlig skal forklares i retning af begrebet tid, og dermed slutter værket, hvor det burde begynde, så tyder det på, at spørgsmålet enten ikke var klart for ham, eller at spørgsmålet er uløseligt for mennesker.

Heidegger planlagde oprindeligt et 2. bind af værket, men fuldførte det aldrig. Da værket er fra 1927, og Heidegger først døde i 1976, kan den udeblevne del ikke skyldes mangel på tid, men mangel på tanke. Måske fordi – som nævnt – problemet er uløseligt.

Den højest ydende filosofiske metode er *inspirationen* i *Vandrer mod Lysets forstand*. Metoden er at formulere et spørgsmål i tanken, og derefter lade det hvile lidt. Hvis spørgsmålet – problemet – kan løses af mennesker (hvilket ikke alle spørgsmål kan), og skytsånden eller Gud skønner det hensigtsmæssigt at give svaret netop nu, så vil man efter den klare formulering af spørgsmålet, og efter at have ladet det hvile en stund, modtage svaret som en aha-oplevelse, hvor svaret vil være fuldstændig klart (disse oplevelser kendes også fra andre af livets områder).

Ved at lade spørgsmålet hvile lidt, gør man sindet klar til at modtage den oversanselige inspiration. Ved at tømme sindet for egne tanker omkring det givne spørgsmål – og måske tænker på andre ting - gør man sig modtagelig for de oversanselige intelligensers tankeinspiration. Man vil ikke være i tvivl om, at der har været tale om udefra givet inspiration og tanke, at svaret altså ikke skyldes en selv, men er givet udefra, og er sandhed. Dette vil fremgå af den ro og klarhed, der omgiver tanken og som gives tænkeren. Eller man vil modtage andre beviser på tankens rigtighed og berettigelse. Man vil ikke være i tvivl om svarets rod i lyset.

Derimod vil man normalt ved inspiration ikke kende afsenderens – inspiratorens – identitet, i modsætning til den mere gennemgribende inspiration, der skabte Vandrer mod Lyset gennem mediet *Johanne Agerskov*. Her kendte man og medtog inspiratoreernes identiteter i det værk, Vandrer mod Lyset, der blev resultatet af inspirationen.

Men denne gennemgribende og direkte inspiration *er helt enestående i menneskehedens historie*. Den er ikke benyttet før, og er ikke og vil ikke gentages, af de særlige grunde der gives i værket. De såkaldt *kanaliserede* værker, der strømmer ud i verden nu -

som før - er derfor eksempler på forfattere og værker, *der sejler under falsk flag og medbringer misforståelser og løgne i deres last.*

Når sandhedens lys og kærlighed rammer menneskelig begrænsning, kastes skygger; så søg da lyset, og lad begrænsningerne fare.

Jødisk, kristen og islamisk mystik

De mystiske traditioner indenfor verdensreligionerne synes at mødes i den tanke, at vi mennesker kan erkende eller erfare Gud direkte, fx gennem askese, og at denne oplevelse eller erfaring ofte er ledsaget af ekstase og for nogle ubeskrivelig. Gud skal opleves direkte og personligt og kan nås af mennesker.

Men efter min opfattelse bygger denne tanke på en misforståelse, den at vi mennesker kan nå Gud på forskellig vis. Virkeligheden er at pilen ikke går fra mennesker til Gud, men fra Gud til mennesker, så at den der søger Ham, vil Han ofte give sig til kende for på forskellig vis, gennem forskellige former for åbenbaringer.

Disse åbenbaringer eller ægte gudsoplevelser vil ikke ledsages af ekstase, men af fuldkommen ro, klarhed, tryghed og varme.

Det er parallelt til forskellen mellem kærlighedens ro og forelskelsens storme. Kærlighed giver ro, klarhed, tryghed, glæde og varme. Modsat forelskelsens storme, oppiskede følelser og ekstase. Da Gud er kærlighedens kilde og Udspring og Almagt, vil Hans kærlighed mere end nogen andens give disse rolige og glædesfyldte følelser og stemninger.

De gudserfaringer der ikke giver denne ro, det vil sige når mennesker forsøger at nå Gud og ikke lader Ham selv åbenbare sig, de erfaringer der ledsages af ekstase, er derfor ikke af Gud, men af noget andet, i virkeligheden mørket, det onde. Det er et eksempel på det jeg mange gange har beskrevet som mørkets ”lyse” side, den side der er så farlig fordi den efterligner lyset, uden at være lys.

Denne side af mørket oplever vi også i forelskelsen; en form for mørke der efterligner kærligheden, uden at være kærlighed, lys.

Det ligger så snublende nært at tage fejl i disse ting; mørket, det onde er ofte særdeles subtilt i sine bedrag, og mange mennesker er yderst sårbare for det ondes ”lyse” side. Men jeg håber at disse tanker kan bidrage til afklaring af problemet og give mennesker større fred og blive mindre sårbare, og derved spare nogle mennesker for lidelse, fx ved ”ulykkelig kærlighed”, dvs ikke-gengældt forelskelse, som er noget andet end den ægte kærligheds dybe fred.

—

Kun kærlighed kan løsrive fra lidelsernes hjul og bringe os Moksha, Nirvana.

—

Solidum petit in profundis

’Vi søger i dybet den faste grund’

I filosofiens og videnskabens historie er der gjort mange forsøg på at nå til et fast, ubetvivleligt grundlag eller udgangspunkt for tænkningen og den menneskelige viden.

For eksempel har *Descartes* og *Kant* forsøgt med løsninger, der har en lang og indflydelsesrig

virkningshistorie. Descartes forsøgte med sin *metodiske tvivl* at nå til et sikkert udgangspunkt ved konsekvent at tvivle om alt, indtil han nåede et punkt eller en tanke som – mente han – ikke kunne betvivles.

Kant forsøgte noget lignende i *Kritik af den rene fornuft* ved at starte med at skitsere erkendelsens og tænkningens udgangspunkt, idet han i afsnittet *den transcendentale æstetik* hævdede, at *tid og rum* er nødvendige forudsætninger for enhver erkendelse, og senere at erkendelsen ikke kan overskride, transcendere, enhver mulig erfaring i tid og rum.

Platons Sokrates var måske mere realistisk ved – måske med et glimt i øjet – at sige, at det eneste han vidste var, at han ingenting vidste.

Et fast og sikkert og af alle godkendt udgangspunkt er aldrig fundet, og som sådan er filosofien og videnskaben så at sige aldrig kommet i gang, er aldrig begyndt.

Nu – vi kan tænke: Måske er den faste grund for tanke og videnskab uudfindelig. Det er måske principielt umuligt at formulere, eksperimentere eller tænke sig

frem til et sikkert udgangspunkt, som kan give apodiktisk vished - sikker eller absolut viden.

Vi kan tænke: Hvis vi fandt et sådant udgangspunkt, en sådan filosofisk eller videnskabelig begyndelse og udgangspunkt, ville det samtidig være en tankens afslutning, en tankens ende. Fordi tanken i sin natur er levende, flydende, åben, tænker over tid, forandres, udvikler sig, lever.

Tanken kan efter sin natur skabe åbne tankesystemer, åbne for forandring, udvikling, uddybning, ændrede perspektiver, andre udsigtspunkter, den skaber ikke lukkede, faste systemer, kan ikke skabe sådanne, da den i samme øjeblik et lukket og på sin vis dødt, fast og ubetvivleligt punkt var nået, ikke ville kunne tænke videre, det ville både være tankens begyndelse og dens ende, dens død.

Den åbning der måske nødvendigt er knyttet til alle tankens processer og liv og forsøg på at forstå – idet jeg ved en åben tanke forstår en tanke, der kan korrigere og udvikle og reformulere og udvikle og ændre sig selv i forhold til dels sig selv, dels sit emne eller felt - er på en måde dens svaghed og sårbarhed, men også dens liv.

Måske er det derfor den apodiktiske vished, det sikre udgangspunkt, aldrig er nået på bare *et* område i filosofien og videnskaben. *Fordi det strider mod selve tankens natur, dens liv og dens principielle åbenhed.*

Ikke bare mangler vi et sikkert – og måske uopnåeligt - udgangspunkt for filosofi og videnskab, de enkelte filosofiske forsøg på at forstå og de videnskabelige teorier og resultater er særdeles volatile, og vi kan derfor stille spørgsmål ved det man kalder *videnskabelig evidens*.

Det hænger sammen med, at et krav i moderne videnskab er de enkelte teoriers og resultaters falsificerbarhed. Det kræves at teorier og resultater skal kunne kontrolleres og efterprøves, i princippet af enhver. Jo mere en teori og et resultat er gennemprøvet kritisk, og jo flere forsøg på at falsificere dem der er foretaget uden at det er lykkedes at modbevise dem, jo stærkere regnes en teori eller et resultat for at være.

Det er som sværdmageren, der hamrer på et glødende stykke stål for at finde og eventuelt ubedre svagheder i metallet.

For eksempel er *relativitetsteorien* blevet testet intensivt og over en lang tidsperiode uden at det er lykkedes at modbevise den. Og man har opfundet teknologi med grundlag i teorien (GPS-systemet) som virker, og af disse grunde regnes den som en særdeles stærk teori.

Men det er en kendsgerning, at vi både mangler et sikkert udgangspunkt og grundlag for filosofisk tænkning og videnskab, og det er en kendsgerning, at også de enkelte filosofiske og videnskabelige teorier og resultater flyder og ændrer sig hele tiden. Videnskabelig evidens og ny viden er relative og flydende i en grad så vi må stille spørgsmålstejn ved selve begreberne *evidens* og *viden*.

Måske må vi med en parafrase over *Heraklit* og med et sideblik til Platons Sokrates og *Nietzsches* radikale relativisme med et glimt i øjet sige, at det eneste der står fast er, at alting flyder:

Tanken og videnskaben vil altid være åben for forandring, for kritik, for korrektion, for ændring og nyt perspektiv og nyt paradigme. På samme måde som den kritiske tanke vil kunne kaste sit lys gennem

sprækkerne i ethvert system og enhver tanke, for eksempel tankerne i denne tekst.

Af og til kan kærligheden drukne i drømmen om kærlighed. Drømmen er stor og evig, virkeligheden lille og kun et øjeblik.

Guds Almagt og retfærdighed

Mange tænkere har i tidernes løb forsøgt at skabe overensstemmelse mellem tanken om Guds Almagt og Hans retfærdighed. Det er – hvis vi tror på Gud – et vedkommende problem, idet mangt og meget her i verden ikke synes at kunne forenes med tanken om en kærlig Almagt.

For eksempel siger artikel 22 i *Fiqh Akbar II*, der er en samling af 29 islamiske trosartikler inspireret af *al-Ashari*, at *Allah vejleder hvem Han vil af barmhjertighed og vildleder hvem Han vil af retfærdighed (Kilde: Arild Hvidtfeldt, Religioner og kulturer).*

Tanken er dels at alt forud er bestemt af Gud (Allah) (prædestination), dels at det kan være et udtryk for guddommelig retfærdighed, at nogle vildledes (af Gud) og bliver vantro og dermed – i overensstemmelse med Koranen – fortabes.

Men hvis vi tager udgangspunkt i *Vandrer mod Lyset* ser forholdet helt anderledes ud:

Det siges her mange gange, at mangt og meget her i verden ikke sker efter Guds vilje, og at det onde skyldes mennesker; at Gud tillader dette, fordi Han har givet os en fri vilje til godt eller ondt. Prædestinationen afvises således fuldstændig.

Og det siges, at Gud – ved at give os mennesker en fri vilje – har *begrænset* sin egen vilje og Almagt, idet en fri vilje er nødvendig for at vi selvstændigt kan opbygge vores personlighed som selvstændigt tankeskabende og handlende individer. Denne frihed er nødvendig hvis vi skal blive modne og ydende, ikke kun nydende, personligheder.

Vi skal kende det onde, mørket, og lære at overvinde det. Dette kan kun ske ved et personligt og direkte møde med den onde urkraft.

Når mennesker derimod tænker og handler af kærlighed, så sker det efter den guddommelige vilje, idet menneskers tanke og vilje herved mødes med Guds tanke og vilje, der er idel lys og kærlighed.

Den fri vilje – og generelt frihed – er en egenskab og en kvalitet, der kendetegner lyset, det gode, hvorimod tvang er af det onde. Da Gud er en lysets og kærlighedens Gud og Almagt, er det logisk at Hans skabninger og børn, vi mennesker, er begavet med frihed og en fri vilje til godt eller ondt.

Guds retfærdighed består ikke i at Han – groft sagt – har ret til at gøre med os hvad Han vil (vejleder eller vildleder hvem Han vil, frelser eller fortaber hvem Han vil), men i den enkle lov, *at som vi sår, høster vi*. Denne lov kaldes normalt karmaloven, men vi kunne også kalde den *spejlloven*.

Dermed skaber vi mennesker i en vis forstand selv vore liv – på godt og ondt.

Ting i verden sker ikke med nødvendighed og alt efter Guds vilje (prædestination): *Livet leves i frihed og med*

konsekvens i overensstemmelse med Guds natur og Hans uendelige kærlighed til alle sine børn.

Lad tanken sanke gyldenkerne, lad den opdrage den ædle sten fra jordens skød, slibe den til og lade den lyse for alle.

Politisk systemtænkning og partidannelse

Bag de fleste politiske ideologier og partidannelser ligger der, som det vil være bekendt, en mere eller mindre klar opfattelse af, hvordan det ideelle eller bedst mulige samfund skal se ud.

Man søger gennem tænkning og partidannelser at løse en række centrale menneskelige problemer knyttet til samfundene og den menneskelige eksistens; problemer som krig, fattigdom, sygdom og andre ting.

Bag disse tanker ligger der – hvis vi et øjeblik ser bort fra den egentlige, politiske kamp, der bygger på en opfattelse af andre som politiske modstandere, der skal bekæmpes eller udmanureres, og ser bort fra snævre interesser for enkeltgrupper, der søger politisk

repræsentation og indflydelse - en forudsætning om en almen vilje til det gode; at det er muligt at løse vigtige problemer strukturelt og politisk, når blot tanken er klar og tydelig; når mennesker har forstået denne tanke, vil vi kunne løse så at sige ethvert samfundsmæssigt problem.

Jeg tror dog at det er rigtigt at sige, at forudsætningen om en almen god vilje er temmelig usikker, og at de samfundsmæssige problemer ikke så meget er strukturelle som etiske. Vi kan ikke uden videre antage, at med den fornødne oplysning vil mennesker handle efter rationelle og humane principper og bøje sig for fornuft og ret og rimelighed.

Dertil kommer at nogle vægter egen fordel højere end fællesskabet. Det der – snævert set – er i min interesse er ikke nødvendigvis i fællesskabets interesse, hvis det er på bekostning af andre eller fællesskabet. Det er heller ikke uden videre retmæssigt at ofre individet for fællesskabets interesser.

Jeg tror, at hvis vi ønsker en bedre verden med bedre samfund, må vi først og fremmest søge at højne vores etik og moral, skærpe vores sans for godt og ondt, styrke vores vilje til det gode og det vil i første række

sige en højnelse af vores egen etiske sans og styrke vores egen vilje til det gode.

Mange politikere og politiske ideologier søger derimod først og fremmest at forbedre andre. Men – hvis man søger at forbedre andre (og er blind for sine egne fejl), vil man ofte komme til kort og måske derefter ty til tvang for at nå sine politiske mål. Her ligger kimen til tyranniet.

En bedre verden kan vi kun grunde ved at højne hver vores etiske sans og ved at styrke vores egen vilje til det gode. For som vi vil det, således skaber og former vi verden. Den verden vi ser er dermed et spejl, et gennemsnit eller en sum, af dem vi er hver især.

Og dermed er det klart, at de fleste samfundsmæssige problemer ikke primært er strukturelle men etiske. Derfor kan de heller ikke løses politisk, strukturelt, men gennem individernes egen trang og vilje til at reformere sin personlighed ud fra det bedste og det ædlest, der ligger inderst i os alle.

—

Beskyttelse mod mørket

Bedre end alverdens politi, hære og vagter beskytter et rent hjerte i Guds Hånd den, der vover at sige sandhed.

Drømmefanger II

Hvor tragisk at drøm altid følges af opvågningen.

Som ung at gå ind ad døre, og kort efter eller som ældre at gå ud ad de samme døre igen. Somme tider at smække med døren. Andre gange at blive sparket ud.

Verden med sine blinkende, lokkende skilte. Verden med sine smukke og grusomme mennesker. Verden med sine drømme og sin rus. Så smerteligt at vågne og se; det er kun drøm.

Verden med sine sande og falske guder. Verden med sine simple sandheder og fantastiske løgne. Verden med sine bjerge og faldgruber og nogle gange er det det samme.

Mennesker der falder og mennesker, der rejser sig. Mennesker der ser forelsket eller med afsky i spejle. Mennesker der falder – for hinanden og for sig selv.

Mennesker der flyver for tæt på Solen eller sænker sig i dybe grave. Og nogle gange er det det samme.

Hvor godt at drøm altid følges af opvågningen.

Billeder, fantasier virkeligheden maler over. At turde se det sande ansigt. At ville se hvad der gemmer sig i natten uden at opsluges.

Verden med sit spejl. At turde se i det. At få vægt og ansigt. At længes efter fodspor i jord, ikke i vind eller vand. At så og høste i jord, ikke i luftspejlinger.

En verden der ikke er fri fantasi, men fri virkelighed. At være fri og bundet af indre lov. At elske et menneske, ikke et billede, en ide. Ikke at være nogens mareridt.

Drømme der skærer hjerterødder over. Virkelighed der helbreder.

Hvor tragisk og hvor godt at drøm altid følges af opvågningen.

Vi kan ikke erkende tingen i sig selv. Kan vi kende mennesket i sig selv? Eller vil det for altid være hyllet i mere eller mindre uigennemtrængeligt mørke, kun en genstand for længsel?

Den oversanselige erkendelse

Al erkendelse er oversanselig i den forstand, at vi hverken hører, smager, lugter, føler eller ser de og de tanker, der resulterer i den eller den viden. Tanken er således ikke sansbar med de fem almindelige sanser, ligeså lidt som den vilje, hvormed vi forsøger at trænge ind i forskellige spørgsmål og søger viden, viljen som giver tanken retning og genstand.

I en vis forstand er dele af stoffet, som vi normalt ville kalde sansbart, også oversanseligt, idet vi for eksempel ikke sanser atomer, kvarker og måske forekommende superstrengte, og naturlove er oversanselige i den forstand, at vi ikke sanser dem, men erkender dem med tanken, som altså er oversanselig.

I samme forstand er for eksempel samfund, menneskeskabte love, økonomi og andre ting, der vedrører den menneskelige tilværelse, oversanselige,

men dog tilstede i den fysiske verden som begreber eller fænomener vi erkender, men ikke sanser.

Begreber (for eksempel tid, rum, menneskeheden, jura, evighed) er oversanselige, da vi ikke sanser dem, men erkender dem.

Der er altså mange ting i den sanselige verden, som vi må kalde oversanselige. Eller vi kan sige, at det sanselige og det oversanselige er blandet og indvævet i hinanden i den menneskelige verden.

Det er en kendsgerning, at vi mennesker har en krop, og det er en kendsgerning at vi tænker og handler. Vi rummer derfor også både det sanselige og det oversanselige (tanke og vilje), hvilket med en klassisk betegnelse kaldes krop og ånd.

Det er en kendsgerning, at vi af og til hører andre menneskers tale, og det er en kendsgerning, at nogle mennesker nedskriver deres tanker i tekst, for eksempel denne. Vi hører (sanser) talen, og ser (sanser) skriften, der udgør teksten, men tankerne bag sanser vi ikke, men erkender eller forsøger at erkende.

I en klassisk filosofisk forståelse modstilles tid og evighed, og man opfatter tiden som hørende til det sanselige, og evighed til det oversanselige. I en sådan forståelse rummer vi mennesker derfor både det forgængelige, dødelige (kroppen) og det uforgængelige, udødelige (ånden).

Men det er muligt, at tid og evighed ikke er komplementære begreber og fænomener. Det er de kun, hvis vi opfatter tiden som lineær med en begyndelse og en slutning. Hvis vi derimod opfatter tiden cirkulært som et kredsløb, eller punktuelt med et principielt evigt nu, er tid og evighed identiske. Tiden er evig.

Vi kan altså ikke med sikkerhed ad denne vej, erkendelsen af mennesket som krop og ånd, sanseligt og oversanseligt væsen, bevise åndens udødelighed. For eksempel kan vi med *Aristoteles (Om sjælen)* hævde, at sjælen (ånden) kun er kroppens vitale og livgivende princip eller livskraft, og at den dør med kroppen.

Et uomstødeligt bevis har vi dog i og med digtsamlingen *Hilsen til Danmark (1915)*, som er skabt og udgivet i tilknytning til *Vandrer mod Lyset*. Det kan

især eksperter i litteratur overbevise sig om ved at læse og studere denne digtsamling, men det ville føre for vidt her at give en nærmere redegørelse.

Nogle mener at de i kraft af deres tro, race eller nationalitet er hævet over andre, og derfor har ret til at håne, forfølge eller ligefrem dræbe disse andre. De ser ikke at de derved synker til et niveau, uværdigt for mennesker.

Frihed og tyranni

Det er irrationelt - for eksempel aktuelt (2020) fra vestlig side - at gennemføre tvungent regimeskifte ved militær intervention i diktatoriske stater, og det er ikke muligt at formulere og gennemføre en rationel exit-strategi, fordi regimeskiftet efterlader et politisk vakuum, et magttomrum, som andre grupperinger og bevægelser vil søge at udfylde, og resultatet er borgerkrig og kaos.

Denne tanke bekræftes historisk for eksempel ved interventionerne i Afghanistan (2001) og Irak (2003).

Det politiske vakuum og magttomrummet og den efterfølgende borgerkrig eller tronfølgekrig ses også i diktatoriske stater ved diktatorens død, altså ikke kun ved militære interventioner udefra, og kan historisk betragtes ved de fleste diktators eller store erobreres død, for eksempel ved *Alexander den Stores* verdensrige, der ved hans død gik i opløsning som følge af den efterfølgende strid om at udfylde det tomrum han efterlod ved sin død.

Generelt er diktaturet eller tyranniet ikke rationelt og ikke stabilt – beslægtede tanker lader *Platon Sokrates* udvikle i dialogen *Gorgias* – da diktatoren dels på sin vej mod magten og dels ved sit regime skaber så meget had og er årsag til så mange lidelser, at borgerne i landet, som er underlagt hans regime, vil søge at omstyrte styret med alle midler.

Hvis vi skal prøve at indkredse det egentlige problem ved diktaturet og tyranniet, så tror jeg det er rigtigt at sige, at der inderst i alle mennesker rinder en kilde, en trang til frihed, som altid vil søge at bortskylle enhver forhindring for dens frie løb. Trangen til frihed er ligeså grundlæggende som trangen til viden og viljen til liv, og ligger måske endnu dybere, hvilket ses af, at

mennesker undertiden er villige til at sætte deres liv på spil for at opnå eller bevare frihed.

Det egentlige problem er den tvang, diktatoren udøver overfor sine undersåtter. Denne tvang støder an mod trangen til frihed, og jo hårdere presset og forhindringerne for den indre kilde i mennesker er, jo større vil viljen til at omstyrte regimet være.

Derfor er vejen til ordnede politiske forhold og større fred i verden at sørge for, at vi ikke skaber disse diktatoriske magtpunkter, koncentreret i en mand eller kvinde - en magt, som mennesker står i opposition til og ønsker at omstyrte - men skaber centralmagter, som mennesker har del i, og derfor ønsker at bevare. Dette gøres bedst ved *det åbne, frie demokrati* med principielt fri og lige adgang til politisk indflydelse og repræsentation og frie valg.

Så tyranniet er ikke rationelt, det er ikke stabilt og det går før eller siden sin opløsning i møde, enten ved indre eller ydre pres eller ved tyrannens død med alt hvad dertil hører af menneskelig lidelse, og derfor bør vi ikke indrette vores stater efter tyranniets tragiske skema.

Åndens vækst og forædling er ikke som en vildtvoksende plante, men en intensivering som råkul, der presses til diamant, slibes til og lyser for alle.

Et økonomisk argument for Verdensstaten

Empires rise, and empires fall; U2 (October)

En af de ting der er med til at skabe og vedligeholde imperier og stater er økonomisk vækst og rigdom. Forskellige magter, regimer, vil skabe forskellig grad af vækst og velstand, i den udstrækning disse regimer har indflydelse på den økonomiske vækst og rigdom, idet vi her ser bort fra naturgivne muligheder og begrænsninger, for eksempel ved flere eller færre naturressourcer (olie, ædelmetaller i undergrunden osv).

Et land som er fattigt vil kunne hæve sin levestandard ved at tilbyde lave produktionsomkostninger (primært lønninger) for udenlandske investorer og producenter, men efterhånden som et sådant land gennem den øgede rigdom gradvist må hæve lønningerne og dermed produktionsomkostningerne, vil det efterhånden blive

mindre attraktivt for de udenlandske investorer. Dette ses aktuelt i tilfældet Kina.

Og sådan opstår, kulminerer, stagnerer og forfalder imperier og stater. Kronen og *Sorteper* går på omgang i verden og på det verdensmarked, der er med til at skabe dem.

Det egentlige problem ved denne økonomiske og politiske volatilitet og ustabilitet er som jeg ser det den manglende globale politiske og økonomiske harmonisering og integration – den manglende globale politiske magt, der kan skabe ens forhold, love og betingelser for producenter, investorer og lønmodtagere.

En global magt, Verdensstaten, vil kunne skabe økonomisk stabilitet og dermed også politisk og har som sådan betydning for vigtige problemer som for eksempel spørgsmålet om krig og fred, rigdom og fattigdom, bedre miljøbeskyttelse osv.

Verdensstaten – om man ønsker en sådan - bør selvfølgelig grundes på det åbne og frie demokratis principper, og den kan, efter hvad jeg kan se, være med til at skabe fred og velstand for alle ved at fjerne nogle

af de strukturelle barrierer for denne globale fred og velstand.

Det er derfor muligt at føje et økonomisk argument til de andre argumenter for det rationelle ved oprettelsen af en (fri og åben) Verdensstat, som jeg tidligere har fremført (i tekstrækken *Rationalet bag en eventuel Verdensregering 1-8 + en historisk oversigt*).

Åndens vækst og forædling er som billedhuggeren, der hugger skønhed af sten; han hugger det overflødige bort, tilbage står mesterværket.

Yin og Yang og en begrundet optimisme

Der findes ikke det mørke, som er så dybt og ondt, at det ikke – hvis ikke med det samme så dog engang i tidens fylde – kan vendes til noget godt.

Alting har en forside og en bagside. Virkeligheden har en forside og en bagside. Godt kan vendes til ondt, og ondt kan vendes til det gode; eller som jeg engang skrev, her i let tillempet form:

Alt mørke kan trækkes af lysets motor.

Og – for at standpunktet ikke bliver ensidigt og naivt, må vi erkende dets modsætning:

Alt godt kan trækkes af mørkets motor.

Men lad os her koncentrere os om det positive, idet vi ud fra virkelighedens dualitet, eller i klassisk kinesisk filosofi tanken om *yin og yang*, forsøge at formulere en begrundet optimisme. Først med nogle dagligdags eksempler:

Hvis jeg konsekvent bevæger mig rundt i byen på cykel, så kan dette være anstrengende og besværligt, især i dårligt vejr. Men omvendt vil den regelmæssige motion bidrage til min fysiske sundhed og mentale balance.

Hvis jeg har svært ved at omgås andre mennesker (et eksempel fra mit eget liv), vil familiebesøg, fester og andre sociale sammenhænge og begivenheder kunne opleves ubehageligt og smertefuldt. Omvendt kan det at deltage i sådanne arrangementer træne mine sociale færdigheder og måske på længere sigt gøre min omgang med andre mennesker mindre lidelsesfuld.

Nu til de lidt mere alvorlige ting: Hvis jeg udsættes for andre menneskers ondskab, er det selvfølgelig ubehageligt, og ingen ønsker det. Men disse oplevelser kan på længere sigt lære mig at tilgive og bære over med andres ondskab og fejl, og derved bidrage til min åndelige vækst og personlige udvikling.

Hvis jeg selv begår fejl, er det ikke godt, og konsekvenserne kan være alvorlige, men på længere sigt kan netop disse konsekvenser – idet jeg her tænker på konsekvenserne for mig selv – i fremtiden måske forhindre mig i at begå de samme fejl, og derfor også her bidrage til min åndelige, personlige modning.

Hvis jeg lider – fysisk eller åndeligt – er det ubehageligt, men det kan lære mig større forståelse for andres sorger og lidelser, og gøre mig mere rummelig, og derved gøre at jeg vokser åndeligt.

Hvis jeg mister en jeg holder af, enten ved dødsfald eller fordi vores veje skilles af andre grunde, kan tabet og smerten uddybe mit følelsesliv, og ved dødsfald kan jeg tænke på, at nok har jeg mistet, men den jeg elsker lever så nu i en strålende skøn lysverden på den anden

side. Jeg kan tænke på de kærlige hænder der griber os ved overgangen.

Hvis jeg hader et andet menneske, og hadet er gensidigt, trækker det os begge ned åndeligt. Men på længere sigt vil vi uden tvivl overvinde det gensidige fjendskab, og skabe ubrydelige venskabsbånd, fordi *de stærkeste mørkebånd i tidens fylde vil erstattes af det modsatte, ubrydeligt og evigt lys og kærlighed imellem os, fordi vi sammen har overvundet det mørke, der skilte os og nu nyder den kærlighed, der træder i stedet.*

Hvilket igen kan give følgende sandhed:

Det dybeste mørke vil uvægerligt engang afløses af det højeste lys, når tiden og vi selv er modne dertil.

Et ekstremt eksempel på dette kan vi forstå ud fra Vandrers mod Lysets hovedærinde: Den mulige tilgivelse af Ardor (Satan). Enhver der formår at overvinde sin vrede og sit had mod den dybest faldne, vil knytte de stærkeste kærlighedsbånd til netop ham, der er skyldig i mest ondt her i verden.

Den egentlige grund til at det dybeste mørke, for eksempel had, engang vil afløses af det højeste og

stærkeste lys skyldes, at jo dybere mørke vi må overvinde i os selv eller mellem os og andre mennesker, jo stærkere lys og kærlighed kræver det at overvinde det. Når engang mørket er overvundet, i eller mellem mennesker, vil kun det således mobiliserede høje og stærkere lys være tilbage.

Derfor: Jo dybere had nu, jo stærkere kærlighed engang i tidens fylde.

Den dybeste grund til at det forholder sig som skitseret her i denne tekst, at intet mørke er så dybt og ondt, at det ikke kan gennemlyses og elimineres, er Guds kosmiske sejr over det onde. Herved blev lyset evigt, og mørket forgængeligt. Derfor kan intet mørke vare evigt, og ingen kan være i det onde evigt. Det onde vil – af denne grund – engang afløses af lys, det vil – langsomt – udrenses af kosmos og til sidst ikke være længere.

Derfor er optimisme ikke naiv og virkelighedsfjern ønsketænkning. Den er begrundet – i sidste ende universelt ved den her beskrevne kosmiske balance, at alt ondt i tidens fylde vil erstattes af lys – og realistisk, en del af sandheden, og den kan være en sund måde at

se verden og livet på, og *give os bedre liv og et lysere sind.*

Kærlighed er en kilde, der hele tiden truer med at sande til. Den tager ensomhed og sjælefred. Digteren synger med munden fuld af sand; kan ikke tyde tegnet.

Ægteskabets korrektioner

Langt højere ydende end alverdens meditationssittings og kloge koner med hensyn til selvindsigt og personlig udvikling er – tænker jeg – ægteskabet.

Hvis man udover at være gift også har børn er effekten endnu mere slående: Som at træne til det sorte bælte i karate eller bestige *Alpe d'Huez* på cykel – efter 1000 km stenhård tempokørsel – hver dag. Man kommer i topform.

Alene kan man kun gætte: Den og den håber jeg, jeg er, vil jeg gerne være, kunne måske blive.

Din mand eller kone vil hurtigt vise dig noget andet. Du opdager sider af dig selv – lidet flatterende, men ikke

kun det, også bedre end du drømte – som du var helt uvidende om.

Ægteskabet er en vej til sandhed. Før troede jeg, at jeg var eller var tæt på at være, verdens 8. vidunder. Havde jeg blot været alene få år mere, kunne jeg sikkert snart have gået på vandet eller fløjet til Solen eller være blevet konge.

Så kom hende der skulle blive min kone og hældte sandhedsdrik over mit liv. Besk, ætsende, sand. Jeg priser mig lykkelig for det. Det giver mig ansigt, med lidt held mit eget. Det giver mig krop og tyngde. Næsten som at være sig selv.

Sært som man kan finde sig selv i en anden. Sært som konens spejl aldrig lyver. Det var ikke det rum, jeg drømte jeg gik ind ad døren til dengang vi mødtes. Men det blev mit liv. Og jeg vil ikke have det byttet.

At være psykisk syg er som at prøve at navigere et skib gennem en brandstorm på åbent hav. Jeg er hverken uvejret eller skibet – jeg er bare mig, et sted derinde.

Kampen mellem godt og ondt

I sin allegoriske magtsatire *Kammerat Napoleon (Animal Farm)* giver *George Orwell* et slående billede på kampen mellem godt og ondt:

Dyrene på gården diskuterer, hvordan de skal indrette det nye samfund, og der argumenteres for og imod forskellige ideer og modeller.

Men netop som tankerne begynder at modnes og man måske er ved at nå frem til noget brugbart – afbryder nogle af svinene forhandlingerne med pludselig og brutal vold. Chokerede og intimiderede overgiver de andre dyr sig til de nye magthavere – diktaturet er skabt.

Kampen mellem godt og ondt er her ikke så meget en diskussion funderet på ideer og ånd, som den er en kamp mellem viljer. Nogle vil overvejende det gode, søger det gode, måske ufuldstændigt og fejlbarligt, medens andres vilje er hovedsageligt til det onde.

Det forekommer mig, at *Orwell* her rammer i plet. Det godes våben er ånd, det ondes er vold og intimidering. I begge tilfælde udstikkes retningen af *viljen*.

Hvis vi derfor ønsker at skabe en bedre verden må vi i første omgang se på viljen, og først igen: På vores egen. Andres vilje har vi ikke umiddelbart magt over. Nogle diktaturer starter netop ud fra ønsker om at kontrollere andres liv, vilje og frihed. Det ligner viljen til godt, for eksempel gennem sociale forbedringer for nogle samfundsgrupper, men det bliver meget let vilje til ondt – fordi man går ind på felter, hvor man ingen ret har til at være ved at ville kontrollere andre og tvinge dem til underkastelse under ´den fælles vilje´ eller med andre ord *fællesskabets tyranni*.

Hvis vi alligevel ønsker at påvirke andre i en god retning, er vejen at søge at møde dem, der gør sig skyldige i ondskab og vold med kærlighed og tilgivelse. Ikke for vores egen skyld, men for deres. For hver sten man kaster på andres vej, skal vi selv fjerne engang (gengældelsesloven). Og ondskab skaber lidelse. Onde mennesker er ikke lykkelige mennesker. Deres lidelser er en konsekvens af deres ondskab – og derfor må vi søge at vække lyset i dem gennem medfølelse og barmhjertighed, igen: Ikke for vores skyld, men for deres; for at søge at hindre at de begår ny vold, og *derved hindre nye lidelser*.

Verdenslitteraturen

Jeg, hønen, går i indhegningen, pikker gyldenkerne og lader slaggeret ligge. For eksempel:

1. kerne: *Elsk din næste som dig selv (3. Mos 19, 18; litteraturens Koh-i Nur, diamanten, Lysbjerget).*
2. kerne: *Saml den eneste skat; gør gode gerninger, vis mådehold og selvbeherskelse, ophob den rigdom, som tyve ikke kan stjæle eller tyranner fratage dig, som følger dig ved døden, som aldrig svinder, eller tæres (Mahabharata, XIII, 12.084).*
3. kerne: *Vi bør behandle mennesker i nød – for eksempel flygtninge – som vi selv ville ønske at blive behandlet, hvis vi var i deres sted.*
4. kerne: *Lån den mand, der siger sandhed en hest; han får brug for at flygte (arabisk ordsprog).*
5. kerne: *Når elefanterne slås, trædes græsset ned (afrikansk ordsprog).*
6. kerne: *Åndens vækst og forædling er ikke så meget stammen og kronen over jorden, som den er en rod, der får dybere og dybere fat. Når rødderne får fat, springer træet i blomst!*

*7. kerne: Døm andre som du ville dømme dig selv,
hvis du var i deres sted.*

Cpo; 2020